

UIO: DEMOKRATIPROSJEKT – EXPERIENCING AMERICAN DEMOCRACY – MØTER MED AMERIKANSK DEMOKRATI.

[HTTPS://WWW.UIO.NO/FORSKNING/SATSINGER/DEMOKRATI/FORSKNING/FORSKERGRUPP
ER/MOTER-MED-AMERIKANSK-DEMOKRATI/INDEX.HTML](https://www.uio.no/forskning/satsinger/demokrati/forskning/forskergrupper/moter-med-amerikansk-demokrati/index.html)

Hilde Sandvik

Universitetet i Oslo

Møter med amerikansk demokrati

Hvilke tanker har nordiske emigranter og reisende gjort seg om amerikansk demokrati – og hva har møtene hatt å si for Norge og Norden?

Norway: Hilsen til Norge! Utgiver: Fredrik Peterson, via [Nasjonalbiblioteket](#)

Om gruppen

Amerikansk demokrati vekker like sterke følelser i dag som i fortiden. «Møter med amerikansk demokrati» (ExAm) utforsker hvordan dette har utviklet og utspilt seg fra 1800-tallet og frem til i dag.

Prosjektet tar utgangspunkt i perspektivene til norske og nordiske emigranter, menn og kvinner, deres lokalsamfunn og organisasjoner, i minnesmarkeringer og fortellinger.

Få land har hatt flere utvandrere til USA enn de skandinaviske. Prosjektet studerer migrasjonens rolle i kunnskapssirkulasjonen av forestillinger om og minner knyttet til amerikansk demokrati i en transatlantisk offentlighet

- [Hilde Sandvik](#)
- [Eirinn Larsen](#)
- [Ruth Solveig Hemstad](#)
- [Terje Rasmussen](#)
- [Aud Valborg Tønnessen](#)
- [Elisabetta Cassina Wolff](#)
- [Steinar Sæther](#)
- [Eirik Wig Sundvall](#)
- [Byron Zachary Rom-Jensen](#)
- [Sunniva Engh](#)
- [Øystein Sørensen](#)
- [Mikael Lyngaas](#)
- [Mona Holm](#)
- [Odd Arvid Storsveen](#)
- [Henrik Olav Mathiesen](#)
- [Ola Mestad](#)
- [Nils Olav Østrem](#)
- [Anna Bohlin](#)
- [Terje Mikael Hasle Joranger](#)
- [Marthe Hommerstad](#)
- [Jana Sverdljuk](#)
- [Bård Frydenlund](#)
- [Per Kristian Aschim](#)
- [Siv Ringdal](#)
- [Helge Danielsen](#)
- [Jørn Brøndal](#)
- [Anders Bo Rasmussen](#)

Planlagte publikasjoner

2025: *Demokratiet i Amerika – skrekkeeksempel eller ideal?* antologi, red. Hilde Sandvik. Cappelen Damm,

2025: *Fra Amerika til norske aviser: utvandrerbrev på trykk i Norge, 1837–1860*, Henrik Olav Mathiesen. NLI's skriftserie, NB.

2025-26: Biografi om Aasta Hansteen, Aud Tønnessen

2025–26: *Transatlantic Crossings: Nordic Experiences of Emigration and Democracy*, red. Ruth Hemstad og Terje Rasmussen (targeted publisher: Routledge book series Nordic Studies in a Global Context).

2026-27: Special issue on commemoration etc., (in an international journal) (edited by Eirinn Larsen).

Hva fikk norske bønder lese om
Amerika i Jaabæks «*Folketidende*»
1865–1879?

Hilde Sandvik

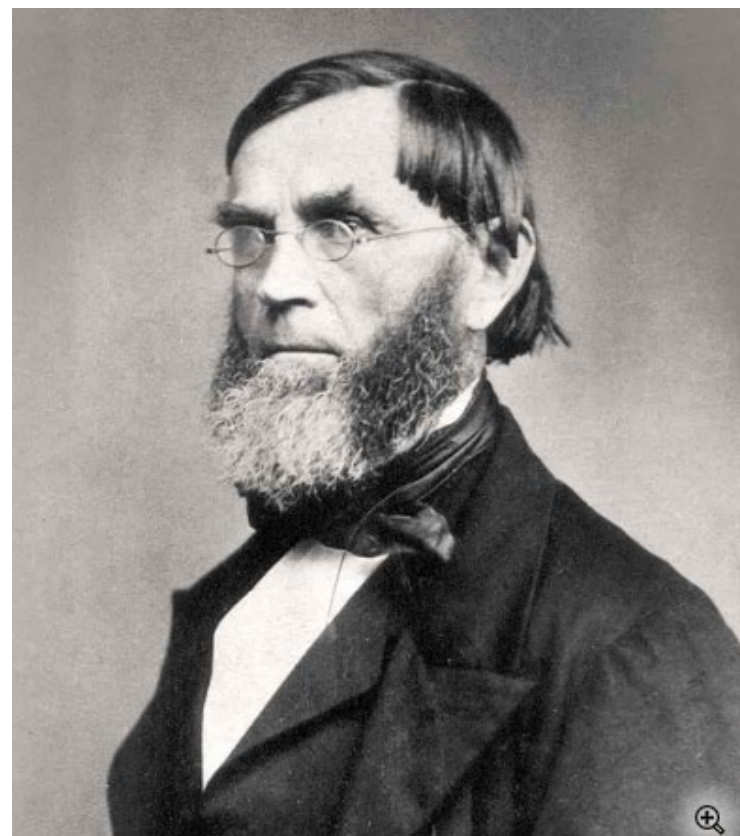
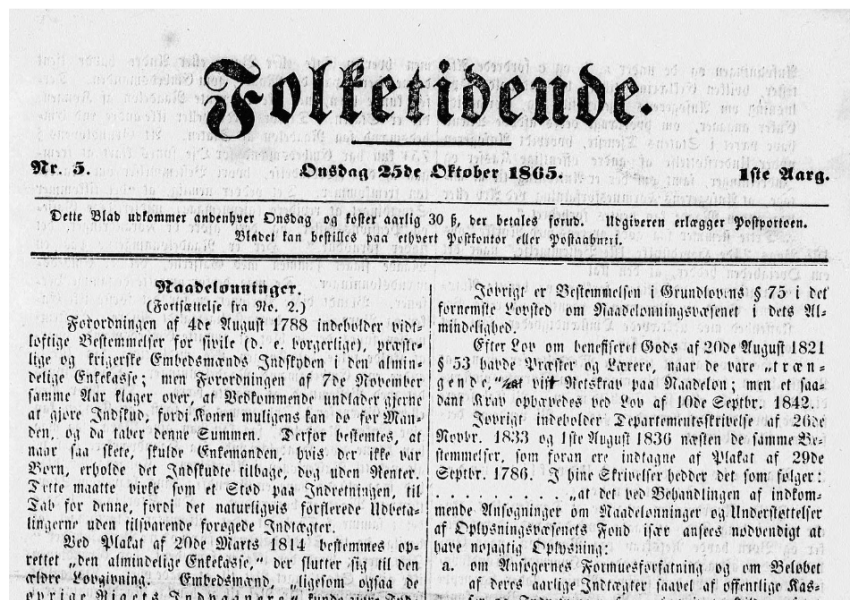
Universitetet i Oslo

Søren Jaabæk (1814-1894)

Folketidende 1865-1879

Bondevennene – ca 30 000
medlemmer, ca 3 500 abonnenter

Stortingsrep. 1845-1891

Bladet udkommer hver Onsdag. Det koster i Halvaaret 25 1/2 R, samt Porto 1/2 R for Udenl. Det kan bestilles paa ethvert Posthus eller Postbureau.

Mine Medborgere,

min Politik skal være stærkt rettet paa Djævelskets Raad, men dette paa en Maade som for den lange Fremtid skal have en velgørende Indflydelse for Landet. Vil I distaa mig, og jeg skal distaa Eder. Frem for alle Ting: vi maa loovise os fra den systematiske juridiske Forgivning, som vore Lovlærde i mange Aar har plaget Landet med, en Forgivning, som de formentlig har fundet ud af Homeretten og andre Slaverstaters Forgivning. Vi maa rive os løs fra Præbendatets Væksen om uøstingel Eghed, og vi maa mande os op til looslig Mødstand mod Alt, hvad der længer vort æstete Fædreland. Vi maa være gamle, men for os nye Grundføringer ind i vor Forgivenhed. Vi maa stræbe at efterligne "den nye Verdens," d. e. Amerikas sunde Lov, der er bygget paa den Tante: Naar en Mand eller Kvinde har et hjem, da skal det aldrig hell end kunne tages fra dem. Kvind maa være iagen forat han eller hun med Væren ikke skal kalles paa Vandrevsen eller Gaden. De amerikanske Lov taler indbyrdes. Hvor vore Lov stræfer ind paa den samme Tante, der er de værdige, laasom Odelens Udfors om Odeligheden: "Den Jord skal ingen Anden kunne eje eller indløse fra ham, . . . men Jorden forbliver Ejermanden og hans Afkom til Odel uajentabelig". I disse tilspindende vakte Død stifter frem et utroligt hjem; men Alle ved, at dette er bare norst juridisk Alinglaag, der for det meste er til Gavn for de norste Lovlærde selv, ved at give Anledning til "Tætte" Ramme mellem Mand, som Juridierne plukter ved at træde og hælde saa: "Iag Du den Ene — jeg tar den Anden." Saa med Odelstager, saa med Erkløser, saa med tvungne Gæmmerfalg, saa med Lydbud eller Rindens livlige Konfure, der er ligesaa rakkles som Manden i de Hjul Profeten Giesel taler om sigende: "de havde fuldt af Øjne, og ventte ikke om naar de gik!" saa med Kallit o. f. v. Paa Alt dette følger: de nedverdørlige Adhøstingsforordninger, der fuldstændig læser Folk ud af deres hjem — paa Gaden; Pa er Kattiglastens Tid for Kloof kommen, og Statteredene faar svide Stubben for vore systematiske Vigneretlove. Amerikanernes Lov om hjemaad forbyder laadan Udvalgte paa Gaden. Det hedder om Minesota: Som fritaget fra Utpantning eller Salg er af fast Ejendom Jord indtil 340 Aal med fornødne Huse til, eller i en By med Byggetomt og fornødent Hus. For Texas gjælder det samme, men her gaar den Jord, som ikke kan tages, op til 850 Aal, og i Byer for Hus og Grund til en Værdi af 2000 Dollars (omkr. 2000 Rb.). I homestead (Hjemmet, Hjemstavn) kan

ikke gjøres Erkløser, altsaa ikke Udvalgte, heller ikke kan den af Manden sælges uden Hustruens Samtykke og heller ikke pantsættes uden hendes Bifald. Derud er Familien mere sikret med ledfindige Mandes Erkløser. Om Wisconsin hedder det saa: Lovens bestemmer: "at et homestead (Hjem) paa ikke over 170 Aal paa Landet, eller 1 Aal i en Landsby eller By, samt den derpaa staaende Bølg med dens Tilbehør, ikke kan sælges ved noget Frangssammerfalg af Ovrigheden for Gjøld." Her ser det ud til, at selv ikke for Statter kan hjemmet tages. Derhos er en Mangfoldighed af brugelige og nødvendige Ting, fritagne for Udpantning, forat Manden eller Kvinden eller Familien kan være sig selv, hvorved de ikke sælger Kattiglasten til Verde. Ivi i Amerika lojer Folket sunde Lov, at holde Folk fra Kattiglasten; hos os gjøres alt muligt for at faa dem til Kattiglasten. I alle de "Kørende Stater" gjælder omtrent lignende Lov. Disse Lov hvile paa den velige Tante: Alt hjem er mit eget i tusende Led — min Tante Og ingen Mand, sj for et Aar, utrafset det trænte, sj tage det kan eller raade. I Amerika er det en bogstavelig Sandhed om soadens Jord og Hø til hjem at: "Den Jord skal ingen anden kunne seje fra ham, men den forbliver Ejermanden til uajentabelig Ejendom." Hos os er det en juridisk Klostet, en Forbaandelse af den sunde, naturlige Ret, saadan som den i Amerika er gjeldende. — I Skotland har man sejt det samme Maal ved at stille Smaagjeld indtil 30 Spd. udenfor Lov, og i Amerika ved at satte af Gjøld for berøsende Drille udenfor Lov. Det ene med det andet kan være Lov, og alt viker til at bevare Folks Moralitet, gode Sæder og Hæderlighed, samt Bevare, hvorved Kattiglasternes træde Birkombed vil faa en enselig No efter denne senere Tid store Antirangjer for at ødelægge Folks Bevare. Mange alfor høje Embedslønninger, den tvungne Kattiglast, udenlandske Laan og Hypothekbankens ødelæggende Inddrøftelsesmaade, er tilstrækkelige Midler til at udarme Mange; men grundigt af Alt viker efter min Mening vore plundrende Kredittlove til Kattiglasternes Stigen, ja til Landets Forsald. Vi maa rejse os paa loelig Maade vi, der borer til det almene Folk, vi maa angive Bøjen for sunde Lov; "Andre gjer det sj." Juristene og Værterne har nu beriket i Størbinget i 50 Aar — hvad har vi faaet? "Lighed og Kattigdom!" I Samklang med det Foranstaaende maa Gjøldsforskrivelser og Hødringsbøverne skal sole paa egen Forsigtighed, og ikke paa blodige Lov. Vil de ikke være forsigtige, saa faar de tale sin Hødring, thi de vor ikke have Ret til

Lovforslag inspirert av amerikanske homesteadlover i Folketidende august 1868

Lov om Gjeldsforskrivelser.

Gift Mands Gjeldsforskrivelser, med eller uden Pant, er ugyldig med mindre Hustruen ogsaa har bifaldt og medunderskrevet. Det samme gjælder om Endossementforpligtelser eller at gaa i Borgen for Andre paa hvilken som helst Maade

visningsstet:

4. a. Om Gjeldsforskrivelser og forløste.

I "Fritagelsesloven" for Texas hedder det, at "i Hjemstavn (homestead, Gaard Hus) kan man ikke gjøre Erkløser, heller ikke kan den sælges uden Hustruens Samtykke, naar den ejes af gift Mand." Lignende er Ret i alle de andre af de forenede Stater; men nogen Forskjellighed er der iblandt. Saaledes gjælder "Fritagelsesloven" i Minesota ikke for loelig faaet Pant i homestead; men intet Pant eller anden Gjeldsforskrivelse af Ejeren er gyldig uden Hustruens Underskrift, med mindre Pantet er givet forat faa Penge til Hjemstavn (Gaard paa Land eller Hus og Tomt i By). Fra Wisconsin lyder det saa, at gift Kvindes Ejendom kan ikke uden hendes Samtykke sælges af Manden, og heller ikke tages af hans Tilgodehavere for Gjøld. Er Manden uordentlig da kan hun fortsætte deres Næringsvej med fuld Myndighed, uden at han har noget at sige.

Detas ser man, hvor overmaade forsigtige Amerikanerne er med at bevare et engang erhvervet hjem. Dette skulde fore til, at vi fik saadan

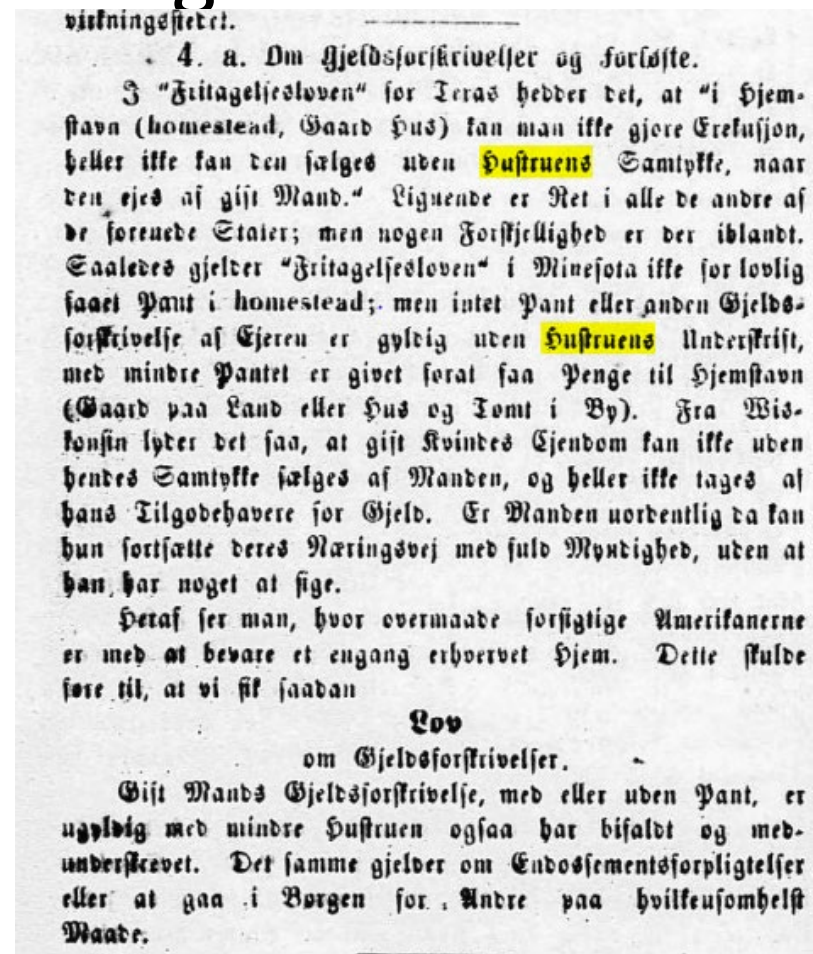
Lov

om Gjeldsforskrivelser.

Gift Mands Gjeldsforskrivelse, med eller uden Pant, er ugyldig med mindre Hustruen ogsaa har bifaldt og medunderskrevet. Det samme gjælder om Endossementforpligtelser eller at gaa i Borgen for Andre paa hvilken som helst Maade.

Homesteadlovene som forbilder for å begrense ektemenns gjeldsforpliktelser og økonomisk rådighet.

- I «Fritagelseseloven for Texas hedder det, at «i Hjemstavn (homestead, Gaard, hus) kan man ikke gjøre Exekusjon, heller ikke kan den sælges uden Hustruens Samtykke, naar den ejes af gift Mand»

Jaabæk i *Folketidende* om demokratiet i USA

USAs grunnlov og lovgivning som inspirasjon og kritikken av Norge

Republikk

Valgte embetsmenn

Embetsmenn ikke valgbare

Valgt president

Jury

Ikke verneplikt

Religionsfrihet

Kredittlovgivninga

Allmenn stemmerett for menn

Kvinnens utdanning og
stemmerett i enkelte stater

***Folketidende* 17. april 1867:**

«Stemmeret for Negrene skal
være antagen. Altsaa viser det sig
at de amerikanske Frihedsmænd
vil Frihed og Lighed for Loven for
alle Mennesker. (Naar skal
Arbejderne faa Stemmeret her i
vort Norden?)»

Jaabæk i *Folketidende* om forholdene i sørstatene etter borgerkrigen

19. mai 1869: «Men i Sydstaterne er man endnu sindt på Negrenes Ligestillelse, hvor selv en Amtmand ikke maatte være blandt de Hvide i en Vogn; de viste ham ud, og gik han ikke, saa vilde de kaste ham ud af vinduet. Men fremad gaar det dog.»

- **28. oktober 1875:** De hvite er forbitret og følte seg «tilbagetrængt og forhaanet» og det er voldsgjerninger på begge sider. Også om Kuklux klan og «De hvite Mænds Forbund» som ville stille til valg i Louisiana .

• . Om urett og indianerkriger

Fra 1872-1875 hadde *Folketidende* en lang føljetong «Den store Republik» om USAs historie, klippet fra den chicagobaserte avisa *Skandinaven*

- **19.mai 1875:** «Da Amerika opnaaede Ufhængigheden, , bestod Slaveriet i alle dets Nybygder. Ingen Stat var fri for denne Skamflek. Endog Nyenglands Puritanere (Renttroende, Læsere) holdt Slaver. Tidligere havde de lært , at gjøre deres indianske Grander til Træle. Børnene af de fromme Udvandrere ejede Indianere og i passe Tid ejde de Afrikanere uden Samvittighedsskrupler»

8. april 1874: «Om Grunden til disse Fientligheder siger General Harral Harvey, at hvis Rødhuderne blev anstændigt behandlede vilde de ikke forurolige de Hvide.[...]

Vanskelighederne fremkomme paa Grund af de skurkaktige Agenter og Brændevinshandlerne.»